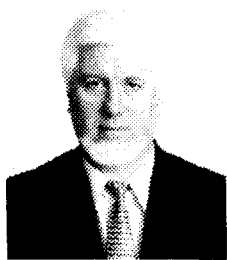

В.Л. Пирогов

СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНА КОДИФІКАЦІЯ АСИМЕТРИЧНИХ ПАРЕМІЙ ЯПОНСЬКОЇ МОВИ: ТИПОЛОГО-ПЕРЕКЛАДАЦЬКИЙ АСПЕКТ

Мета статті – здійснити структурно-семантичну кодифікацію асиметричних паремійних одиниць японської мови та визначити способи передачі їхніх специфічних компонентів – національно маркованих реалій – при перекладі.

Національна своєрідність паремійних фондів різних, особливо різносистемних, мов простежується при вивченні паремій на денотативному та сигніфікативному рівнях. Виокремлення асиметричних паремійних одиниць та розгляд способів їхньої передачі у семантичному плані є одним з важливих аспектів контрастивної етнофразеології.

Традиційно у транслятології слова і словосполучення, які не мають ні повних, ні часткових референтів у системі іншої мови і культури, називають *безеквівалентною* лексикою або фразеологією.

Безеквівалентні мовні одиниці – це позначення специфічних для цієї культури явищ, які є продуктом кумулятивної функції і можуть розглядатися як вмістилище фонових знань, сфокусованих у свідомості певної національної спільноти. Національно-культурна своєрідність номінативних одиниць може виявлятися і в наявності у конкретній мові і культурі “білих плям на семантичній карті мови” – лакун [Пирогов 2002, 5-61; Wierzbicka 1991, 27].

Фонова інформація – це соціокультурні відомості, характерні лише для певної нації або національності, засвоєні більшістю їхніх представників і віддзеркалені в мові національного колективу.

Зміст фонові інформації охоплює специфічні факти історії і державного устрою конкретної національної спільноти, особливості її географічного середовища, характерні предмети матеріальної культури

минулого і сьогодення, етнографічні та фольклорні поняття тощо, тобто все те, що зазвичай іменують *реаліями*. Слід зауважити, що під реаліями розуміють не тільки самі факти, явища та матеріальні артефакти, а і їхні назви, слова і словосполучення [Жайворонок 2001, 32-43; Тояма 1977, 17].

Етнокультурні лакуни – це паремійні одиниці мови-джерела, семантику яких можна передати мовою-рецептором тільки за допомогою словосполучень, розгорнутих описів. У японській мові до неперекладних еквівалентів, обумовлених відсутністю або несумісністю образів, належать, зокрема, прислів'я: 地震、雷、家事、親父 *Jishin, kaminari, kaji, oyaji* [成木辞 483; 標準辞 182] (букв. *Землетрус, грім, пожежа, батько* /як найбільш страшні й небезпечні речі в житті/) або ж 馬耳東風 *Baji toofuu* [成語辞 896; 標準辞300] (букв. *Східний вітер у вуха коня* /відсутність тонкого почуття/); 明鏡止水 *Mei-kyōshi-sui* [成語辞 1117; 標準辞 371] (букв. *Чисте дзеркало й нерухама, стояча вода* /на позначення ясної свідомості, тверезого розуму/).

Підбір перекладних еквівалентів фразеологічних одиниць цієї групи здійснюється за допомогою калькування або дескриптивно. Японські прислів'я 起きて見つ、寝て見つ、蚊帳の広さかな *Okite mitsu, nete mitsu, kaya no hirosa kana* [話芸辞 2005] (букв. *Прокидаючись і лягаючи, бачити тільки москітну сітку* – про самотність удови на подружньому ліжку); 氏無くして玉の輿 *Uji nakushite tama no koshi* /фраза із тривірша відомої японської поетеси хайку – Чйю-ні /千代尼; 1701-1775/) [カクテル辞 2008] (букв. *Хоча й не із знатної родини, але на паланкіні, прикрашеному діамантами* – йдеться

про бідну дівчину, яка може одружитися із знатним чоловіком, якщо вона розумна і красива) також містять у собі специфічні національно-культурні образи, пов'язані з предметно-семантичною групою одруження, кохання. Для маркування *вдалості/невдалості, практичності/непрактичності* певних дій у японській мові вживається аксіологічно маркована паремія, співвідносна з концептосферою «дар, обмін, купівля-продаж»: 釣った魚に餌はやらぬ Tsutta sakana ni esa wa yaganu (букв. *Упійману рибу не годують* /після одруження подарунки не дарують/) [かず辞 2004–2009].

Сигніфікативно (поняттяєво) безеквівалентні паремії можуть мати приблизний у десигнативному (лексико-категоріальному) плані аналог у системі іншої мови, при цьому денотативний план таких одиниць виявляється різним [Пермяков 2001, 18].

Показниками етнокультурної маркованості вважаються яскраво виражені образи, спеціальні лексичні компоненти з лінгвокраїнознавчою інформацією, які виражають вплив тієї чи іншої етнокультури.

Останні утворюють такі лексико-семантичні групи: назви національних грошових одиниць, національні позначення одиниць виміру, довжини, ваги, об'єму, продукти харчування, назви літер національного алфавіту, зоонімічні та зоосемічні компоненти, назви суто національних реалій, які загалом не підлягають певній семантичній типологізації. Так, наприклад, японські прислів'я 山椒は小粒でも ぴりぴりからい Sansho wa kotsubu demo piripiri karai [成語辞 464; 標準辞 175] (букв. *Навіть зернинка сансьо пече*), 猿に烏帽子 Saru ni eboshi [成語辞 458; 故諺辞 225] (букв. *Ебосі на голові мавпи*), 梅檀は双葉より芳しい Sendan wa futaba yori kanabashii [成語辞 614; 標準辞 213] (букв. *Сендан видихає аромат ще у зернині*), 酒は古酒、女は年増 Sake wa koshu, onna wa toshima (букв. *Старе sake і зрілі жінки*) [成語辞 448]. У цих прикладах національно-культурно маркованими реаліями є назви рослин (фітоніми), предметів одягу, напоїв (*сансьо*¹ – різновид перцю; *ебосі*² – старовинний головний убір аристократів; *сендан*³ – різновид сандалового дерева; *sake*⁴ – рисовий алкогольний напій, якість якого визначається, зокрема, терміном витримки).

Безеквівалентні паремійні одиниці з ономастичним компонентом (власною назвою-іменем): 吳越同舟 Go-Etsu dōshū. [成語辞 388; 標準辞 155] (букв. *Го і Ецу в одному човні*⁵ /Взаємна ввічливість суперників, які випадково опинилися разом у безвихідному становищі); 仏の顔も三度 Hotoke no kao mo sando [成語辞 388; 標準辞 155] (букв. *І обличчя Будди тільки до третього разу* /навіть дуже терплячі люди втрачають витримку, коли їх багаторазово ображають/); 仏作って魂入れず Hotoke tsukatte tamashii irezu [成語辞 1047; 標準辞 343] (букв. *Зробити Будду, але не вдихнути у нього душу* /форма без змісту/); 弘法筆を扱はず Kōbō fude wo erabazu [成語辞 383; 標準辞 154] (букв. *Кобо (відомий японський каліграф, який створив складову абетку “хірагана”) пензля не вибирає* /справжній майстер не прискіпливий до інструмента/). На позначення негативних розумових здібностей у японській мові вживається прислів'я 論語読みの論語知らず Rongo-yomi no rongo shirazu [成語辞 1248; 標準辞 409] (букв. *Той, хто читає Люньюй, не розуміє Люньюй* /зі значенням “залишатися невігласом, незважаючи на навчання й освіту”, зі специфічним лексичним компонентом *Люньюй* («Бесіди і судження» – літературна пам'ятка давньокитайської філософії, в якій викладається вчення Конфуція/). Як вияв опозиції *своє чуже, засвоєне (близьке), сакральне і незасвоєне далеке*, профанне маніфестується образ релігійного, божественного, високого: яп. 我が仏尊し Waga Hotoke tōtoshi [成語辞 1253; 標準辞 410] (букв. *Мій Будда святий*, тобто моє є найкращим). Подібну релігійну семантику мають і такі одиниці, як 判官びいき Hangan-biiki [成語辞 928; 標準辞 313] (букв. *Користуватися прихильністю Хангана* – божества-покровителя, захисника врожаїв, людей, і особливо воїнів). Окремі національно і культурно марковані ономастичні компоненти виявляються міфологічно маркованими (міфологічні герої, персонажі, пор. 愚公山を移す Gukō yama wo utsusu [成語辞 317; 標準辞 130] (букв. *Гуко пересунув гору*). Ця паремія побудована на образі міфічного дідуся, на якого зійшла Божа благодать, і він набув незвичайних фізичних можливостей. Міфологічно марковані образи істот нижчої демонології (за локативною ознакою –

у воді) 陸にへ上がった河童 Oka ni (he) agatta kappa [成語辞 161; 標準辞 73] (букв. *Каппа на горі* – японський фольклорно-міфологічний персонаж – каппа, схожий на водяника). Останній пов'язується з незвичністю місця його перебування.

Ідею кількісної переваги предметів маркує японське прислів'я 三人よれば文殊の知恵. San-nin yoreba Monju no chie [成語辞 467; 標準辞: 176] (букв. *У трьох людей, що зібралися разом, мудрість Мондзю*) зі специфічною власною назвою Мондзю – символом найвищої мудрості. Звернімо увагу, що в японському прислів'ї актуалізується етнокультурний образ, пов'язаний із цією власною назвою, яка відбиває релігійний культ, – бодхісаттва Мондзю. Типологічно подібну семантику має японське прислів'я з ономастичним та актантним компонентами семантики *дао та суб'єкт дії* як узагальнене позначення Вищої мудрості: 明に道を聞けば、夕べに死すともかなり Ashita ni michi wo kikeba, yūbe ni shisu tomo ka nari [成語辞 21; 標準辞 14] (букв. *Той, хто пізнав Дао вранці, може вмерти ввечері*). У цьому прислів'ї в образно-номінативній структурі паремії наявне семантичне протиставлення образів *рано/пізно*, маніфестованих відповідними темпоральними поняттями.

Безеквівалентні паремійні одиниці з компонентом на позначення понять соціальної і звичаєвої ієрархії, титулів, посад, зрідка вікових особливостей тощо: 坊主憎けりや、袈裟まで憎い Bōzu nikukerya, kesa made nikui [成語辞 1035; 標準辞: 340] (букв. *Той, хто ненавидить бонзу, ненавидить навіть його стілець*). З ідентичною безеквівалентною реалією пов'язується також прислів'я 坊主の不信心 Bōzu no fushinjin, [成語辞 1036; 標準辞 340], яке буквально звучить як «безвір'я бонзи». Його російський аналог пов'язується з маркуванням протиставлення свої/чужі в аспекті вияву ідеї сакрального і профанного локусів: Попы речисты, да на руку не чисты [ПРН: 152]. У японському прислів'ї 提灯と釣鐘 Chōchin ni tsurigane (букв. *Як ліхтар до дзвіночка*) [成語辞 715; 標準辞 240] йдеться про родини нареченої і нареченого, які мають різний соціальний статус. Японське поняття (образно) автентичне прислів'я 吞舟の魚は細流に棲まず Donshū no uo wa saigyuu ni sumazu (букв.

Риба, що здатна проковтнути корабель, на мілководді не водиться) [成語辞 812; 標準辞 272] зі значенням «високопоставлені особи не живуть у бідних кварталах». Семантика пристосування до певних природних або соціальних умов (до смаків високопоставлених осіб, керівництва, начальства) передається японським реалемно безеквівалентним 亭主の好きな赤烏帽子 Teishu no sukina aka-eboshi [成語辞 736; 標準辞 246] (букв. *Улюблена червона шапка господаря*). На позначення семантичного протиставлення *старе/молоде*, їхньої якісної *переваги/непереваги*, їхньої відповідності певній нормі, стереотипу в японській мові уживається прислів'я 年寄りの冷や水 Toshi yori no hiyamizu [成語辞 796; 標準辞 266] (букв. *Старим – холодна вода*), яке маркує семантику стосовно відповідності людей до їхнього статусу, віку, соціального стану (літні люди не повинні бути подібні на молодих). Не має сигніфікативного відповідника і таке японське прислів'я: 武士は食わねど高楊枝 Bushi wa kiwanedo takayōji (букв. *Самурай користується зубочисткою навіть тоді, коли не їв*) [成語辞 1000; 標準辞 332]. У цьому разі безеквівалентною виявляється назва воїна – *самурай* як реалія, при цьому образно-мотиваційна структура паремії (зубочистка, якою користуються в побуті особи, належні до певного соціального стану) також є специфічною.

Безеквівалентні паремійні одиниці з топонімічним компонентом (топоніми, гідроніми): 百年河清を俟つ Hyakunen kasei wo matsu [成語辞 975; 標準辞 326] (букв. *Так само, як чекати, поки вода у Жовтій річці не стане прозорою*). 江戸の敵を長崎で打つ Edo no kataki wo Nagasaki de Utsu [成語辞 146; 標準辞 69] (букв. *Взяти реванш над ворогом з Едо у Нагасакі – тобто одержати несподівану перемогу; Едо (колишня назва столиці Японії Токіо) і Нагасакі – найбільш відомі міста в Японії*). З ідеєю якісної переваги розмов, спілкування над некомунікабельністю, відсутністю словесних контактів можна пов'язати й універсальний інваріантний образ зі специфічною локальною й ареальною фіксованістю, наприклад яп. 口あれば京に上る Kuchi areba Kyō ni noboru (букв. *У кого є рот, той дійде до Кіото*) [成語辞 324; 故諺辞 170]. Ідентичний актант-

ний відповідник з подібною образністю, але відмінною назвою міста (*до Києва*) властивий українській та російській мовам: *Язык доведе до Києва* [УПП: 158]. У цьому разі типологія образів вирізняється асоціативною суміжністю соматизмів-меронімів.

Ідею якісної переваги/непереваги певної словесної дії передають безеквівалентні паремійні одиниці з лексичним складником-топонімом: 日光を見ない中は結構と言ううな Nikko wo minai uchi wa kekko to iu na (букв. *Не кажи кекко, доки не побачив Нікко*) (кекко означає в японській “чудово”; Нікко – це місто-музей стародавніх пам’яток Японії). Натомість в англійській мові маємо умовний аналог *To see Naples and die* [ODEP: 554] (букв. *Побачити Неаполь – і померти*, тобто якщо людина побачила таке дивне місто, як Неаполь, вона може спокійно померти).

Безеквівалентні паремійні одиниці з національно маркованими реаліями (одиниці виміру ваги, висоти тощо): 惚れて通えば千里も一里 Horete kayoeba, sen-ri mo ichi-ri [成語辞 1052; 標準辞 345] (букв. *Закоханий пробігає тисячу рі /міра довжини = 3027м/*). 千里の行も足下より始まる Senri no kō mo sokka yori hajimaru [成語辞 620; 標準辞 216] (букв. *Подорож у тисячу рі починається з першого кроку*). Внутрішній мотив цієї паремії полягає в тому, що треба бути рішучим, приймаючи важливе рішення. 蛇は寸にして人を呑む Ja wa sun ni shite, hito wo nomu [成語辞 508; 標準辞 191] (букв. *Велика змія, навіть коли вона ще маленька (завдовжки в один сун /міра довжини = 3,03 см/), дивиться на людину звисока (тобто велика людина помітна ще в дитинстві/)*. 千丈の堤も蟻の穴より崩れる. Senjō no tsutsumi mo ari no ana yori kuzureru [成語辞 612; 故諺辞 283] (букв. *Дамба висотою у тисячу дзьо /3,03 м/ може бути зруйнована через мурашину щілину*) зі значенням “навіть незначні причини можуть призвести до катастрофічних наслідків”. Сюди ж можна віднести паремії з актантним акціональним виявом (суб’єкт дії) з певною функцією, наприклад 早起きは三文の徳 Nayaoki wa sanmon no toku (букв. *Той, хто рано встає, отримує три мони /стародавня дрібна монета/*) [成語辞 919; 標準辞 309]. Семантичний і по-

части структурний аналог в інших мовах має іншу внутрішню форму (пор. укр. *Хто рано встає, тому Бог дає*). З протиставленням *ми/інші* як виявом любові до дурнішої за чужу, але своєї дитини можна пов’язати й таку японську паремію: 他人の子の利口なより阿呆な我が子が可愛い. Tanin-no rikō-na yori ahō-na waga ko ga kawai (букв. *Любимо не чужу розумну, а свою дурну дитину*) [成語辞 677]. Логічно-семіотичну кореляцію *набувати/втрачати* як реалізацію певних внутрішніх якостей людини (скупість) маніфестує і така одиниця японського паремійного фонду, як 一文吝みの百失い Ichimon oshimi no hyaku ushinai (букв. *Пошкодувати один мон /дрібна японська монета/ і загубити сто*) [成語辞 77; 標準辞 42].

Безеквівалентні паремійні одиниці з національно маркованими реаліями (назви звичаїв, релігійних обрядів, ритуалів, ігор): 布施だけの経を読む Fuse dake no kyō wo yomu [成語辞 1001] (букв. *Читати сутри згідно з наданою платою*); 門前の小僧、習わぬ経読む Monzen no kozō narawanu kyō yomu [成語辞 1151; 標準辞 387] (букв. *Хлопчик, що живе поруч з воротами храму, читає сутри [не навчаючись]*). У цьому випадку реалією, яка породжує безеквівалентність образів, є лексема *сутра*, яка належить до літературного жанру релігійно-філософського вчення буддизму. Суто японські спортивні змагання, ігри лежать в основі такого автентичного прислів’я, як 相撲に勝って勝負に負ける Sumō ni katte, shōbu ni makeru (букв. *Виграв у сумо, але програв сьобу / хоч і програв у рингу, але – майстер сумо/*) [成語辞 581; 故諺辞 272]. Сумо – національна японська боротьба, яка стала професійним видом спорту в період Едо (1600–1868). Сьобу – двобій сумо. Вирішальний момент цієї боротьби полягає у тому, щоб виштовхнути суперника за межі рингу. Переносно-метафорична узагальнена семантика цієї паремії позначає причинно-наслідковий зв’язок при втраті якоїсь якості предмета при набутті іншої.

Прислів’я 鰯の頭も信心から Iwashī no kashira mo shijin kara [成語辞 207; 標準辞 53] (букв. *Віра може триматися навіть на голівці івасі*) пов’язується з давньою китайською традицією, згідно з якою увечері напередодні весни – четвертого дня другого місяця за місячним календарем – смажили

нанизані на гілки *османтуса* (вічнозелений чагарник із духмяними квітами) голівки риби *івасі*. Цей звичай пов'язується з апотропеїчною магією, зокрема вірою в те, що ця ритуальна дія допоможе вигнати з домівки нечисту силу.

Безеквівалентні паремійні одиниці з національно маркованими реаліями (назви предметів побуту, страв, напоїв, одягу). Ці одиниці виражають позитивні або негативні дії, вчинки і риси людей, концептуалізують сферу «соціальний досвід»: 絵に描いた餅 E ni kaita mochi [成語辞 146; 標準辞 69] (букв. *Намальований моти /рисовий коржик/* – тобто щось фальшиве, нереальне, наприклад обіцянка); 瓜田に靴を入れず 李下に冠をたださず Kaden ni kutsu wo irezu, rika ni kanmuri wo tadaszu [成語辞 224; 標準辞 68] (букв. *Не звувай черевиків на динному полі й не поправляй капелюха під сливою* – не варто робити дії, які викликають підозру). 貰うものは夏も小袖 Morau mono wa natsu mo kosode [成語辞 1149; 標準辞 386] (букв. *Косодє /шовкове кімоно на ваті/ і влітку* – подарунок (пор. укр. Дарованому коню в рота не дивляться); 二足の草鞋を履く Nisoku no waraji wo haku [成語辞 847; 標準辞 284] (букв. *Носити дві пари варадзі одночасно* – виконувати відразу дві ролі, тобто робити щось зайве й недоречне, де *варадзі* – солом'яні сандалі). 酒は百薬の長 Sake wa hyaku-yaku no chō [成語辞 448; 標準辞 172] (букв. *Саке* – найкраще із ста ліків, де *sake* – національний алкогольний напій японців, який виготовляють із рису); 畳の上の水練 Tatami no ue no suiren [成語辞 671; 標準辞 227] (букв. *Вчитися плавати, лежачи на татамі /циновка із рисової соломи/*, тобто робити щось теоретично без підкріплення практикою). 葦の髄から天竺粟覗く. Yoshi no zui kara ten nozoku [成語辞 1196; 標準辞 398] (букв. *Дивитись на небо скрізь очеретинку* – робити висновок за неповною картиною); 袖触り合うも他生の縁 Sode furi-au mo tashō no en [成語辞 633; 標準辞 219] (букв. *Навіть при дотику рукавів виявляється карма*, тобто закон всеосяжної рівноваги і найвищої справедливості /згідно з буддиською релігійно-філософською доктриною/).

До реалемно безеквівалентних японських паремій зі значенням *невідповідності/відповідності, несумісності/сумісності* фор-

ми і змісту, пов'язаних з концептосферою «досвід, практична діяльність» та аксіологічною модальністю, можна віднести й таке прислів'я, як 餅は餅屋 Mochi wa mochiya [成語辞 1140] (букв. *Нехай моти робить пекар*). Зазначена паремія є поняттєво безеквівалентною, пов'язаною з реалією *моті* – різновидом випічки з рисової муки. З цим стрижневим компонентом чи поняттєвою сферою можна пов'язати і такі одиниці, як 実る稲穂は頭垂れる Minoru inaho wa kōbe tareru (букв. *Повний рисовий колос хилиться до землі*) [HG: 1078]. 花より団子 Hana yori dango (букв. *Краще квітів – данго /рисові кульки, колобки/*) [成語辞 910]. 米の飯と天道様は何処へ行っても附いて廻る Kome no meshi to tentō-sama wa doko e itte mo tsuite mawaru (букв. *Всюди є рисова каша і світить сонце* – як позначення заклик до емоційної рівноваги, непотрібності, зайвості відчаю) [成語辞 428] тощо.

Як бачимо, особливості національної випічки з одного і того ж самого національного продукту – рису – вербально виражаються у вигляді певних семантико-дериваційних гнізд одиниць, поєднаних спільним стрижневим лексичним компонентом. Зберігають свою неповторну екзотичність і такі прислів'я, як けちん坊の柿の種 Kechinbō no kaki no tane [成語辞 359; 故諺辞 185] (букв. *Кісточка хурми скупого*, тобто скупий їсть хурму з кісточкою), яке з логіко-семіотичного погляду позначає якісну перевагу скупості над щедрістю, а тому й має аксіологічну негативну модальність. А такий національно маркований термін, як *місо* (паста, виготовлена із соєвих бобів), стала основою для переосмислення паремії 手前味噌 Temae miso (букв. *Власноручно приготовлене місо*) [成語辞 749; 標準辞 251] та появи вторинного значення з ідеєю якісної переваги і негативної аксіологічної маркованості «хвалити самого себе».

Безеквівалентні паремійні одиниці – зооніми, фітоніми, тобто назви екзотичних рослин чи тварин, понять флори і фауни. Порівняймо 腐っても鯛 Kusatte mo tai [成語辞 318; 標準辞 130] (букв. *Хоча й з душком, але тай /достойна річ не втрачає пригаманної їй гідності та якості, незалежно від стану/*, де *тай* – найулюбленіша риба японців); 死馬の骨を買う Shiba no hone wo kau [成語辞 498; 標準辞 188] (букв. *Купляти кістки мертвого коня /робити ставку*

на щось з першого погляду невігідне, що згодом може перетворитися на прибуток/); 酒なくて何の己が桜かな Sake nakute, nan po onore ga sakura kana [成語辞 447; 故諺辞 221] (букв. *Без sake і квіти сакури не приносять задоволення*) 鷹は飢えても穂を摘まず。Taka wa uetemo ho wo tsumazu [成語辞 662; 故諺辞 224] (букв. *Голодний яструб не буде клювати рисових колосків*). Логіко-семіотична характеристика своєчасності/несвоєчасності, потрібності/непотрібності певних дій і вчинків людей передається японським прислів'ям 十日の菊、六日の変わる Too-ka no kiku, mui-ka no shōbu [成語辞 782; 標準辞 263], що буквально означає «хризантеми на 10 вересня, іриса на 6 травня». У Японії Свято хризантем відзначають у 9-й день дев'ятого місяця за місячним календарем, а Свято іриса, або Свято хлопчиків, – у 5-й день п'ятого місяця за місячним календарем. На позначення взаємозамінності предметів, їхньої якісної переваги/непереваги в японській мові вживається оригінальне за образністю прислів'я 桃李もの言わず下自ら道を成す Tōri mono iwazu, shita onozukara michi wo nasu [成語辞 780; 標準辞 262], що буквально означає «під деревами персика і сливи доріжки виникають самі по собі» (навколо неординарних особистостей групуються однодумці). Асиметрична японська паремія з компаративним адвербіальним компонентом 猫に木天草お女郎に小判 Neko ni matatabi, o-jogō ni koban [成語辞 865; 故諺辞 390] (букв. *Як коту мататабі /східноазіатська декоративна лоза із жовтими їстівними плодами та листям зі сріблястими плямами/ з логіко-семіотичного погляду пов'язується з надмірним виявом ознаки, ідеєю зайвості, непотрібності, невідповідності. Водночас ідея якісної сумісності, взаємопереходу, гармонії предметів докільля, міфологічного циклічного кругообігу, руху за колом лежить в основі орнітологічних та іхтіологічних образів, як це маємо в японському прислів'ї 雀海中に入って蛤になる Suzumu kaichū ni itte hamaguri ni naru [成語辞 576; 標準辞 206] (букв. *Горобець заходить у море і перетворюється на молюска*). Несподівані зміни й пригоди, обумовлені особливими обставинами, часто трапляються у житті.*

Паремійні одиниці мови-джерела, які мають семантичні відповідності в мові-

рецепторі у вигляді окремої лексеми (монологічної) або набору окремих лексем, перекладають лексичним способом.

Безеквівалентні паремійні одиниці, семантика яких пов'язана з образами тварин системи знаків зодіаку.

Безеквівалентні паремійні одиниці, пов'язані з образом миші (子 ne / 鼠 nezumi): 子に伏し寅に起きる [成語辞 871] Ne ni fushi tora ni okiru (букв. *Лягати у [годину] миші /година миші за давньокитайською системою виміру часу відповідає приблизно періоду з 11-ї години вечора до 1-ї години ночі/, а вставати у [годину] тигра /година тигра відповідає приблизно періоду з 3-ї години ночі до 5-ї години ранку/)* – коли людина дотримується встановлених правил, вона має добру вдачу; 鼠が塩を引く [成語辞 867] Nezumi ga shio wo hiku (букв. *Миша бере крихітку солі* – навіть якщо крадуть потрошку, врешті-решт розкрадають усе); 鼠の嫁入り [成語辞 868] Nezumi no yome iri (букв. *Ввійти у сім'ю миші* – довго вибирати, а вкінці піймати облизня); 用いる時は鼠も寅になる [成語辞 1139] Mochiuru toki nezumi mo tora ni naru (букв. *Коли призначають, то і миша стає тигром* – коли нікчемній людині дають владу, вона змінюється); 袋の鼠 [成語辞 997] Fukiigo no nezumi (букв. *Миша у мішку* – опинитися у безвихідному становищі); 窮鼠猫を噛む [成語辞 293] Kyūso neko wo kamu (букв. *Миша, загнана у кут, кусає кішку* – навіть слабкий, опинившись у безвихідному становищі, може вдаватися до дій, що зазвичай не властиві його характеру).

Безеквівалентні паремійні одиниці, пов'язані з образом бика (丑 chu, 牛 ushi): 牛の時には草木も眠る [成語辞 456] Ushi no toki ni wa kusaki mo nemuru (букв. *У годину вола⁶ сплять навіть трава й дерева* – дотримання встановленого порядку речей має першорядне значення); 牛の角を蜂が刺す [成語辞 118] Ushi no tsuno wo hachi ga sasu (букв. *Бджола [намагається] виправляти роги вола* – марні, неефективні, безрезультатні дії); 牛に引かれて善光寺参り [成語辞 117] Ushi ni hikarete Zenkoji⁷ mairi (букв. *Віл привів до храму Дзенкодзі – дива трапляються у житті: або вийти на шлях віри несподіваним чином, або щасливий збіг обставин*); 牛は牛連れずれ馬は馬連れ [成語辞 118] Ushi wa ushi zure uma wa uma zure (букв. *Бики з биками, коні з конями* –

істоти схожі, одного виду зазвичай збираються разом; якщо вони роблять спільно якусь справу, то вона виходить набагато успішнішою); 牛を馬に乗り換える [成語辞 120] Ushi wo uma ni norikaeru (букв. *Пересісти з бика на коня* – відмовитись від невігідної справи і вдатись до чогось, що може принести прибуток і удачу); 牛も千里馬も千里 [成語辞 118] Ushi mo senri uma mo senri (букв. *І віл – тисячу рі, і кінь тисячу рі* – віл може подолати відстань у тисячу рі повільніше за коня, але врешті-решт досягає поставленої мети, головне – кінцевий результат); 暗がりから牛 [成語辞 340] Kuragari kara ushi (букв. *Бик із темряви* – 1) чорного бика у темному приміщенні неможливо побачити (у неясних обставинах важко приймати правильне рішення); 2) коли млявого бика виводять із темного приміщення, він поводить себе невпевнено, тобто він неспроможний щось робити); 角を矯めて牛を殺す [成語辞 729] Tsuno wo tamete ushi wo korosu (букв. *Виправити роги бика і вбити його* – втратити головне за рахунок досягнення менш важливого результату); 牛耳を執る [成語辞 292] Guūji wo toru (букв. *Схопити бика за вуха* – захопити владу, зайняти ключову позицію в об'єднанні, у групуванні, колективі); 九牛の一毛 [成語辞 291] Kyūgyū no ichimō (букв. *Одна волосина дев'ятох биків* – про мізерно малу частку чогось великого за розміром, кількістю, об'ємом); 汗牛充棟 [成語辞 249] Kangyūjūtō (букв. *Бик пітніє, хата захаращена аж до півника на даху* – про людину, яка має велику бібліотеку, що займає весь життєвий простір помешкання).

Безеквівалентні паремійні одиниці, пов'язані з образом тигра (寅/虎 tora): 一日の計は寅にあり [成語辞 456] Ichinichi no kei wa tora ni ari (букв. *План дня – у годині тигра*, тобто день треба планувати зранку, бажано у період з 3-ї до 5-ї години); 虎は死して皮を残し人は死して名を残す [成語辞 806] Tora shishite kawa wo nokoshi hito shishite na wo nokosu (букв. *Тигр помирає – залишає шкіру, людина помирає – залишає ім'я*; корені цього прислів'я пов'язані з принципами конфуціанського вчення); 虎に翼 [成語辞 805] Tora ni tsubasa (букв. *Тигру – крила*, тобто дати сильному й могутньому додаткові можливості); 虎の尾を踏む [成語辞 806] Tora no o wo fumu

(букв. *Наступити тигру на хвіст* – збити щось дуже необачне й небезпечне); 虎を野に放つ [成語辞 807] Tora wo no ni hanatsu (букв. *Пустити тигра у поле* – дати владу або зброю людині, яка може скористуватися ними на шкоду іншим); 虎の子 [成語辞 806] Tora no ko (букв. *Маля тигра* – про щось дуже дороге, що не випускають з рук); 張り子の虎 [成語辞 925] Hariko no tora (букв. *Паперовий тигр* – людина, яка не має реальної влади, маріонетка); 虎の威を借る狐 [成語辞 805] Tora no i wo karu kitsune (букв. *Лис, що запозичив славу тигра* – про людину, яка користується авторитетом впливової особи задля власної користі); 前門の虎後門の狼 [成語辞 619] Zenmon no tora kōmon no ōkami (букв. *Тигр біля передніх воріт, вовк біля задніх* – про людину, яка опинилася у безвихідному становищі); 虎口を脱する [成語辞 397] Kokō wo dassuru (букв. *Вискочити з пасти тигра* – вийти щасливо з небезпечного місця або ситуації); 虎穴に入らずんば虎子を得ず [成語辞 396] Koketsu ni hairazunba koko wo ezu (букв. *Не зайшовши до печери /лігвища/ тигра, не можна взяти його малят*, тобто для того, щоб отримати щось цінне, треба йти на ризик); 暴虎馮河の勇 [成語辞 1033] Booko hyōka no yū (букв. *Убити тигра й переплисти річку* – про людину, яка робить безрозсудні вчинки); 騎虎の勢 [成語辞 273] Kiko no ikioi (букв. *Їздити верхи на тигрі* – опинитися у небезпечній ситуації, коли отримана влада криє у собі смертельну загрозу для того, хто нею скористався); 苛政は虎よりも猛し [成語辞 214] Kasei wa tora yori mo takeshi (букв. *Тиранство страшніше за тигра* – політика тирана страшніша за тигра-людодоїда).

Безеквівалентні паремійні одиниці, пов'язані з образом кролика (卯 u / 兎 usagi): 卯の時雨に笠を脱げ [成語辞 128] U no toki ame ni nuge (букв. *У годину кролика⁸ парасолью не відкривають*, тобто не треба поспішати робити рішучих дій без серйозного приводу); 株を守りて兎を待つ [成語辞 232] Kabu wo mamorite usagi wo matsu (букв. *Стерегти пеня, чекаючи на зайця*, тобто чекати на повторення несподіваного випадку⁹); 始めは処女の如く後は脱兎の如し Hajime wa shojo no gotoku ato wa datto no gotoshi (букв. *Спочатку як скромна дівчина, а потім як засць, що біжить стрім-*

голов – у військовій справі спочатку присипляють пильність ворога, а потім починають активні дії [成語辞 898]; 兎の罾に狐がかかると Usagi no wana ni kitsune ga kakaru (букв. У заячу пастку попалася лисиця – про несподіване щастя) [成語辞 116].

Безеквівалентні паремійні одиниці, пов'язані з образом дракона (辰竜 tatsu): 竜天に登る [成語辞 1223] Ryuu ten ni noboru (букв. Дракон піднімається у небо – згідно з конфуціанським вченням, філософ повинен зайняти місце імператора, а герой при відповідних умовах має зробити подвиг) [成語辞 1223];

竜の曇を得る如し [成語辞 1224] Ryuu no kumo wo ugu gotoshi (букв. Так само, як хмара для дракона – герой, який отримав нагоду, починає активно діяти);

竜虎相搏つ [成語辞 1222] Ryuuiko aiutsu (букв. Дракон і тигр вбивають один одного – дві суперницькі сили не можуть співіснувати); 竜頭蛇尾 [成語辞 1223] Ryūto dabi (букв. Голова дракона, хвіст змії – успішний початок і ганебний кінець); 竜の鬚を撫で虎の尾を踏む [成語辞 1224] Ryū no hige wo nade tora no o wo fumu (букв. Гладити бороду дракона й наступати на хвіст тигра – дратувати дракона й тигра, тобто важити своїм життям); 画竜点睛を欠く [成語辞 243] Garyō tensei wo kaku (букв. Домальовувати зіниці дракону – робити у якійсь справі завершальний штрих, ставити останню крапку).

Безеквівалентні паремійні одиниці, пов'язані з образом змії (巳 mi / 蛇 hebi): 蛇に見込まれた蛙のよう [成語辞 1026] Hebi ni mikomareta kaeru (букв. Як жабка перед змією – бути переляканим і паралізованим при зустрічі з чимось або кимсь дуже жахливим); 藪をつついて蛇をだす [成語辞 1163] Yabu wo tsutsuite hebi wo dasu (букв. Бити по куцах і виганяти змії – робити зайві дії, які можуть викликати небажані небезпечні наслідки); 蛇は一寸にしてその氣を得る [成語辞 508] Ja wa issun ni shite sono ki wo ugu (букв. Навіть маленька змія завдовжки в 1 сун¹⁰ має свій норов – характер людини виявляється ще у дитинстві); 鬼が出るか蛇が出るか [成語辞 173] Oni ga deru ka hebi ga deru ka (букв. Чи дідько вилізе, чи змія? – важко передбачити, які події чекають на людину, коли вона збирається у далеку дорогу); 蛇の道は蛇 [成語辞 508] Ja no michi wa hebi (букв.

Маленька змія знає дорогу великої змії – істоти, що належать до одного роду, добре розуміють одна одну); 蛇足 [成語辞 669] Dasoku (букв. Ноги змії – домальовувати ноги змії, тобто робити щось зайве).

Безеквівалентні паремійні одиниці, пов'язані з образом коня (午馬 uma): 馬の骨 [成語辞 131] Uma no hone (букв. Кістки коня – людина, про яку ніхто нічого не знає, хто вона й звідки взялася); 馬の耳に念仏 [成語辞 131] Uma no mimi ni nenbutsu (букв. Буддійська молитва у вухо коня – абсолютно марні дії); 馬には乗ってみよ人には添うてみよ [成語辞 130] Uma ni wa nottemiyo hito niwa soetemiyo (букв. Коня треба приборкувати, а з людиною – порозумітися); 生き馬の目を抜く [成語辞 56] Ikiuma no me wo nuku (букв. Вирве око у живого коня – дуже діяльна особа, за якою треба постійно стежити); 駆け馬に鞭勢い [成語辞 207] Kakeuma ni muchi ikioi (букв. Бити батогом коня, який скаче – вдаватися до надмірних дій без явної необхідності); 千里の馬も蹴躓く [成語辞 620] Senri no uma mo ketsumazuku (букв. Кінь, що пройшов відстань у 1000 рі / 1 рі = 3,927 км, теж спотикається); 胡馬北風に嘶う [成語辞 423] Koba hokufū (букв. Кінь з півночі ірже, коли віє північний вітер – про тугу за батьківщиною); 塞翁が馬 [成語辞 436] Saiō ga uma (букв. Кінь старого – казка про коня, який утік від старого, але згодом повернувся із прекрасною подругою, – у житті ніколи не знаєш, де загубиш, а де придбаш); 将を射んと欲すればまず馬を射よ [成語辞 457] Shō wo intoseba mazu uma wo iyo (букв. Якщо хочеш підстрелити генерала, треба спочатку підстрелити його коня – плануючи зробити велику справу, треба починати з маленьких, від яких залежить її виконання); 鹿を指して馬という [成語辞 473] Shika wo sashite uma to iu (букв. Показувати на оленя, а казати “кінь” – проштовхувати щось невідповідне, користуючись владою).

Безеквівалентні паремійні одиниці, пов'язані з образом вівці (未羊 hitsuji): 羊を亡いて牢を補う [成語辞 457] Hitsuji wo ushinaitte rō wo oginau (букв. Загубити вівцю й потрапити у в'язницю – розпочати щось надмірно пізно); 羊を以つて牛に易い [成語辞 945] Hitsuji wo motte ushi ni yasui (букв. Поміняти вівцю на корову – придбати щось велике за рахунок малого); 羊頭を懸

けて狗肉を売る [成語辞 1188] Yōtō wo kake te kaniku wo uru (букв. *Вивісити голову барана, а продавати собачатину* – обдурювати, видавати бажане за дійсне); 多岐亡羊 [成語辞 665] Takī bōyō (букв. *Багато стежин, загублена вівця*, тобто важко шукати вівцю у пересіченій місцевості – теоретично зробити щось легко, але важко виконати практично); 読書亡羊 [成語辞 789] Tokusho bōyō (букв. *Читав книгу й загубив барана* – приділяти увагу незначним справам і забувати про важливі); 屠所の羊 [成語辞 798] Toshō no hitsujī (букв. *Вівця на бойні* – зустрітися з великою бідою й розгубитися).

Безеквівалентні паремійні одиниці, пов'язані з образом мавпи (申saru / 猿): 猿の生き肝 [成語辞 457] Saru no ikikan (букв. *Жива печінка мавпи* – про того, хто збирався обдурити когось, а сам став жертвою обману); 猿の尻笑 [成語辞 458] Saru no shiriarai (букв. *Мавпа, яка сміється з червоного задку іншої мавпи* – про того, хто не бачить власних вад); 猿も木から落ちる [成語辞 458] Saru mo ki kara ochiru (букв. *Мавпа теж падає з дерева* – досвідчені теж помиляються); 見猿聞か猿言わ猿 [成語辞 1075] Misaru, kikasaru, iwasaru (букв. *Мавпа, яка не чує, не бачить і не розмовляє* – про людину, яка діє, як їй вигідно); 猿猴が月をとる [成語辞 150] Enkō ga tsuki wo togu (букв. *Мавпа хапає місяць* – про мавпу, яка побачила відблиск місяця у колодязі, захотіла його схопити й потонула, тобто бажання не завжди відповідає можливостям); 沐猴にして冠す [成語辞 1141] Mokko ni shite kansu (букв. *Корона – мавпі*, тобто невідповідність форми змісту).

Безеквівалентні паремійні одиниці, пов'язані з образом півня (西tori / 鶏 niwatori): 足元から鳥が立つ [成語辞 22] Ashimoto kara tori ga tatsu (букв. *Півень з-під ніг вискочив* – про щось несподіване); 籠の鳥 [成語辞 209] Kago no tori (букв. *Півень у клітці* – про людину, яка втратила свободу); 立つ鳥跡を濁さず [成語辞 674] Tatsu toriato wo nigosazu (букв. *Птиця, що злітає, воду не каламутить* – людина, яка йде, має поводитися чемно); 飛ぶ鳥を落とす [成語辞 802] Tobu tori wo otosu (букв. *Підстрелити птаха, що летить* – скинути когось у момент перебування на вершині слави); 鳥なき里の蝙蝠 [成語辞 808] Tori naki sato no kōmori (букв. *У селі, де*

нема птахів, кажсана вважають за птаха, тобто там, де нема кращого, щось нікчемне сприймається як щастя); 閑古鳥が鳴く [成語辞 251] Kankodori ga naku (букв. *Зозуля кує у сопках від нудьги* – не ідуть справи, не іде торгівля); 鶏を割る Niwatori wo waru [成語辞 457] (варіант: 鶏を割くに焉んぞ牛刀を用いん [成語辞 855] Niwatori wo saku ni izukunzo gyūtd wo mochiin) (букв. *Різати курку теслом м'ясника*, тобто вдаватися до неадекватних засобів або дій); 鶏群の一鶴 [成語辞 351] Keigun no ikkaku (букв. *Лелека серед курей*, тобто видатна людина серед нікчемних і сірих); 鶏口となるも牛後となる勿れ [成語辞 351] Keikoo to naru mo gyūgo to naru nakare (букв. *Краще бути дзьобом курки, ніж хвостом корови*, тобто краще бути першим серед менших, ніж останнім серед перших); 窮鳥懐に入れば獵師も殺さず [成語辞 293] Kyūchō futokoro ni ireba gyōshimo korosazu (букв. *Птаха, що залетів у кишеню мисливця, не вбивають*, тобто правила етики – понад усе); 良禽は木を選んで住む [成語辞 1225] Ryōkin wa ki wo erande sumu (букв. *Розумна/хороша/птиця вибирає дерево для гнізда* – розумна людина вибирає хазяїна, якому буде служити).

Безеквівалентні паремійні одиниці, пов'язані з образом собаки (戌inu): 犬の遠吠え [成語辞 96] Inu no tōboe (*Собака гавкає здалеку* – зла людина ховається у тінь й розповсюджує брехливі чулки); 犬も歩けば棒に当たる [成語辞 97] Inu mo arukeba bō ni ataru (букв. *Якщо собака бігає, він натрапить на палку* – 1) безглузда поведінка призводить до нещастя; 2) активні дії приносять щастя); 犬も食わぬ [成語辞 97] Inu mo kuwanu (букв. *Навіть собака не їсть* – про нікчемну людину, яка нікому не потрібна); 飼い犬に手を噛まれる [成語辞 194] Kai inu ni te wo kamageru (букв. *Свій собака/якого годуси/за руку укусив* – про невдячну, підступну людину); 喪家の狗 [成語辞 457] Sōka no inu (букв. *Собака у жалобі* – про апатичну, безініціативну людину); 一犬形に吠ゆれば百犬声に吠ゆ [成語辞 82] Ikken katachi ni hoyureba hyakken koe ni hoyu (букв. *Один пес марно гавкає, а сто інших підхоплюють* – тільки-но хтось скаже якусь брехню, як люди починають розповсюджувати її по всьому світі, видаючи за правду).

Безеквівалентні паремійні одиниці, пов'язані з образом кабана (亥i / 猪ino-shishi): 十月亥の日に餅を食べば万病を

除く [成語辞 457] Jūgatsu i-no hi ni mochi wo tabeba manbyū wo pozoku (букв. *Якщо з їсти моти /рисовий коржик/ у день кабана у жовтні, то можна вилікуватись від десяти тисяч¹¹ недуг*); 猪も七代目には豕になる [成語辞 97] Inoshishi mo shichidaime niwa buta ni naru (букв. *Через сім поколінь дикий кабан перетворюється на свійського – з часом все змінюється*); 猪突猛进 [成語辞 457] Chōtotsu mōshin (букв. *Йти пробоєм, як кабан – про людину, яка поводить себе нахабно й безцеремонно у досягненні своєї мети*).

Висновки

Класи сигніфікативно та реалемно безеквівалентних паремійних одиниць з національно-культурним компонентом семантики в японській мові тісно переплітаються зі специфічними за національно-культурною семантикою етнокультурними

паралелями. Вони поділяються на 1) безеквівалентні паремійні одиниці з ономастичним компонентом, 2) безеквівалентні паремійні одиниці з компонентом на позначення понять соціальної і звичаєвої ієрархії, титулів, посад, зрідка вікових особливостей, 3) безеквівалентні паремійні одиниці з топонімічним компонентом (топоніми, гідроніми), 4) безеквівалентні паремійні одиниці з національно маркованими реаліями, 5) безеквівалентні паремійні одиниці з національно маркованими реаліями (назви звичаїв, релігійних обрядів, ритуалів), 6) безеквівалентні паремійні одиниці з національно маркованими реаліями (назви предметів побуту, страв, напоїв, одягу), 7) безеквівалентні паремійні одиниці-зооніми, фітоніми, тобто назви екзотичних рослин чи тварин, понять флори і фауни. Підбір перекладних еквівалентів фразеологічних одиниць цієї групи здійснюється за допомогою калькування або дескриптивно.

¹ Сансьо (山椒, *Zanthoxylum piperitum*) – Сичуанський (китайський, японський) перець, висушені оболонки зрілих плодів окремих видів «зубного дерева», яке росте в Північному Китаї, Кореї, Японії, Монголії. Готові прянощі мають вигляд невеликих зернинок помаранчевого кольору з напіввідкритими стулками. З листя «зубного дерева» японці виготовляють дві приправи: з висушених і перемолотих – слабкопекучу «сансьо» (山椒), яка надає пікантності та аромату супам і стравам з локшини, а з маринованих – «кіноме» (木の芽), яка доповнює страви з овочів і прикрашає супи.

² Ебосі (烏帽子 – у традиційному чоловічому японському костюмі головний убір аристократів, лакований капелюх, схожий за формою на пробковий шолом; також чорний лакований капелюх, який одягають *гьодзі* (行司) – судді на змаганнях сумоїстів.

³ Сендан (旃檀) – сандалове дерево, або Червоний сандал, – невелике дерево, що росте в листяних лісах сходу тропічної Азії і на Цейлоні. Згадується в давніх санскритських та китайських текстах. Коли європейці вперше ступили на землю Гаваїв, вони побачили гори, всуціль покриті сандаловим лісом, запах якого відчувався за 20 миль від берега. В Індії С.Д. застосовувалося в курильних свічках для зменшення психічної напруги і переходу у стан спокою і медитації.

⁴ Саке (酒さけ – один із традиційних японських алкогольних напоїв, що виробляється шляхом зброджування, або ферментації, рису. Міцність саке зазвичай не повинна бути більше 14–16%. Процес виготовлення саке є доволі складним і триває в особливих випадках до 1 року.

⁵ Прислів'я походить з давньокитайського трактату, присвяченого військовій стратегії та політиці, «Мистецтво війни» (кит. 孫子兵法, *Сунь-цзи бінфа*, досл. «Закони війни (військові методи) шляхетного вчителя Суна»), автором якого є Сунь Цзи (кит. трад. 孫子, спрощ. 孙子) – славетний воєначальник, стратег і філософ стародавнього Китаю (VI – V ст. до Р.Х.). Го (кит. 呉) і Ецу (кит. 越) – ворогуючі царства, жителі яких, за легендою, опинившись в одному човні під час бурі, забули про ворожнечу, аби врятуватися.

Уривок з тексту оригіналу: 《孫子兵法》九地篇第十一 «孫子曰: ...故善用兵者, 譬如率然。率然者, 常山之蛇也。擊其首則尾至, 擊其尾則首至, 擊其中則首尾俱至。敢問: “兵可使如率然乎?” 曰: “可。” 夫吳人與越人相惡也, 當其衝舟而濟, 遇風, 其相救也, 如左右手。

Переклад: Суньцзи. Мистецтво війни. Глава 11. Дев'ять теренів: «Суньцзи сказав: ...той, хто справно веде війну, схожий на змію-шуайчжань. Шуайчжань живе на горі Чаншань. Якщо вдарити її по голові, відреагує хвіст, якщо вдарити її по хвосту, відреагує голова. Якщо вдарити її посередині, відреагують і хвіст, і голова. Якщо запитаю, чи можемо ми зробити армію подібною

цій змії, я скажу – можемо. Наприклад, люди царств У і Юе ненавидять один одного; але, якщо вони перетинають річку в одному човні і раптом здійметься сильний вітер, вони будуть допомагати один одному, як ліва і права рука».

⁶ Година вола за давньокитайською системою виміру часу відповідає приблизно 2-й годині ночі.

⁷ Буддистський храм у місті Нагано (преф. Нагано); головним об'єктом поклоніння є Ікко Сандзон (Будда Аміда), котрий вважається першим буддистським божеством, з яким японці познайомилися у 552 р.

⁸ Період з 5-ї до 7-ї години ранку.

⁹ У японській казці розповідається про те, як заєць ударився головою об пень і помер, ставши здобиччю селянина, який після того сів і почав чекати на іншого зайця, котрий вдарився би головою об пень і помер.

¹⁰ Міра довжини = 3,03 см.

¹¹ У країнах далекосхідної культурної традиції, зокрема в Китаї та Японії, число 10000 вважалось абсолютним і означає “все”, “міриади”.

ЛІТЕРАТУРА

Жайворонок В.В. Українська етнолінгвістика: деякі аспекти дослідження // **Мовознавство**. 2001. № 5.

Пермяков Г.Л. **Пословицы и поговорки народов Востока**. Москва, 2001.

Пирогов В.Л. Логіко-семіотична та предметно-образна категоризація паремійних номінативних одиниць // **Вісн. Київ. лінгвіст. ун-ту. Сер.: Філологія**. Київ, 2002. Т. 5, № 2.

OEDP – The Oxford Dictionary of English Proverbs. Oxford, 1970.

ПРН – Пословицы русского народа / Даль В.И. Москва, 1997.

СЯП – Словник японських прислів'їв і приказок з відповідниками шістьма мовами / Автор-упорядник, вступна стаття: Пирогов В.Л. Харків, 2009.

УПП – Українські приказки, прислів'я і таке інше: Збірники О.В. Марковича / Уклад М. Номіс. Київ, 1993.

Wierzbicka A. Cross-Cultural Pragmatics: The Semantics of Human Interaction. Berlin, 1991.

ことわざの論理。外山滋比古。年。東京書籍 [Пареміологічна теорія. *Sigehiko Tojima*. Токіо, 1977].

成語辞 – 成語林。成語林故事ことわざ慣用句 [中型版]。東京: 旺文社、2000 [Словник японських прислів'їв, приказок і фразеологізмів. Токіо: Обунся, 2000].

故事辞 – ことわざ辞典。東京学研、1999. [Словник японських прислів'їв, приказок і фразеологізмів. Токіо: Гаккен, 1999].

かず辞 – かず辞典、2004–2009 [Словник японських прислів'їв «Кадзу», 2004–2009]. (Інтернет-видання).

話芸辞 – 話芸 “きまり” 文句辞典、2005 [Словник японських прислів'їв «Кіма-рі», 2005] (Інтернет-видання).

カクテル辞 – カクテルことわざ辞典、2008 [Словник японських прислів'їв «Какутеру», 2008] (Інтернет-видання).